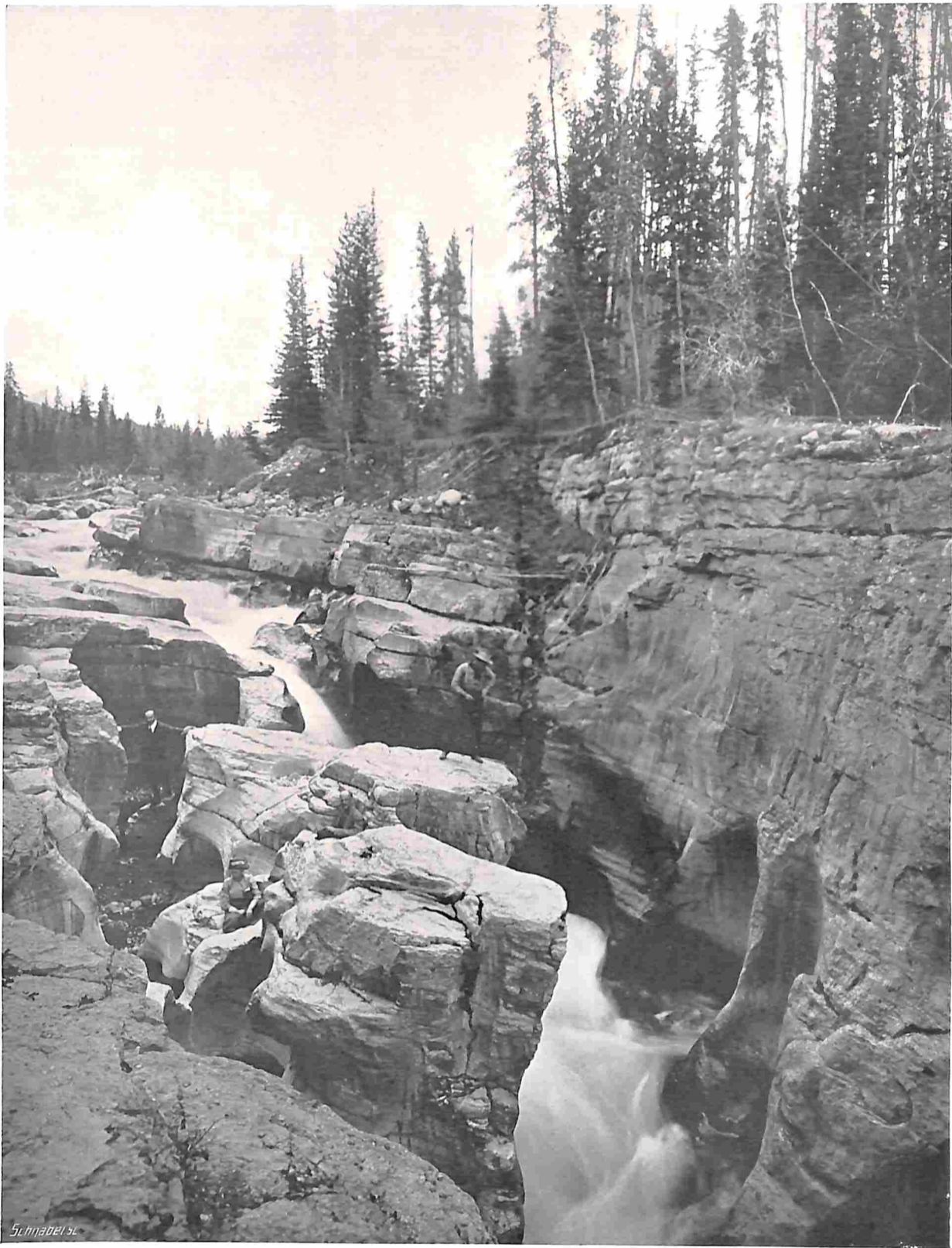

BUITEN

28^E JAARGANG N^O. 31

ZATERDAG 4 AUGUSTUS 1934

DE BOVENLOOP VAN DE MALIGNÉ, EEN CANADEESCHE RIVIER
(BIJ HET ARTIKEL: „DE RUSTELOOZE AARDE — EROSIËVORMEN”)

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

ANTONIO BAZZI, BIJGENAAMD SODOMA (GEÏLL.) DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI (3)	BLZ. 362—363
DE RUSTELOOZE AARDE (GEÏLL.). (EROSIEVORMEN, II), DOOR R. GHEYSELINCK	BLZ. 361, 364—366
DE KONINGIN DER NACHT (GEÏLL.) DOOR G. D. DUURSMAN	BLZ. 366—368
AVONTUUR (UIT „ONDA SACOR”) VAN PÄR LAGER- KVIST	BLZ. 367
UIT VROEGER DAGEN IN DE MELJERIJ (OP DEN BUURT BIJ MIE VAN GOOL), DOOR J. HOES	BLZ. 367—368
OVER EEN MOOI DORPJE IN HET HOOGGEBERGTE (GEÏLL.), (SLOT) DOOR OTTO VAN TUSSENBROEK	BLZ. 368—369
WATER- EN OEVERPLANTEN (GEÏLL.) DOOR DR. B. POLAK (II)	BLZ. 370—372
ZOMERSTORM DOOR TRIXIE	BLZ. 371—372
IN HET LIESBOSCH BIJ PRINCENHAGE (ILL.)	BLZ. 372

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

ANTONIO BAZZI, BIJGENAAMD SODOMA

EEN SIENEESCHE SCHILDER UIT DE RENAISSANCE

3) DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI

ONDANKS zijn luchthartigheid heeft Sodoma vier jaren achtereen hard gewerkt, tot hij in 1514 Toscane verliet.

Te Colle di Val d'Elsa schilderde hij een Madonna met den bambino op de knieën en aan weerszijden de heiligen Catharina en Lucia. Voor den troon van de Madonna ligt St. Jan geknield met den adelaar als symbool en de oude S. Girolamo met den leeuw. Dit stuk, vol schoone details, die het oeuvre van Sodoma kenmerken, is door cavaliere Roselli del Turco uit Florence aan het museum te Turijn verkocht, waar het in goede handen is.

Agostino Chigi was zijn gunsteling niet vergeten. Toen na den dood van paus Julius II (1513), onder Leo X de werkzaamheid der kunstenaars weer toenam, ontbood de bankier hem naar Rome en droeg hem op zijn villa te Lungara, Farnesina genaamd, met fresco's te versieren. Volgens overlevering, gestaafd door twee schetsteekeningen, die bewaard zijn in de Uffizi en in het Albertinum te Weenen, heeft Sodoma daar een cyclus van tafereelen uit de geschiedenis van Alexander den Groote geschilderd. Al deze fresco's zijn overschilderd, met uitzondering van twee, die thans nog te Rome getuigenis afleggen van het talent van den meester, die stellig met Rafael kon wedijveren. Een er van stelt voor het gezin van Darius voor Alexander, het tweede, hoe Alexander zijn kroon de schoone Roxana aanbiedt.

Dit tweede stuk is de parel van alle fresco's van Sodoma. Onder een fraaie portiek, waarachter zich een vroolijk Toscaansch landschap uitstrekt, staat het kostbare bed van Roxana. De schoone koningin, in spaarzaam nachtgewaad, staat juist op om haar morgentoilet te maken, als Alexander haar nadert en met een oog vol liefdevuur haar de kroon aanbiedt. De Cupido's hebben reeds voorzien, dat hun hier heel wat werk wacht, want zij verdringen elkaar als 't ware op het fresco. Sommigen trekken de schoone vrouw bij haar beenen en hals naar Alexander toe, anderen zijn aan het stoeien tusschen het bed en de zoldering, enkelen hebben het schild bemachtigd van den grooten krijgsman en rollebollen er op.

Twee metgezellen van Alexander, waarvan een zoo slank als Apollo, en bijna geheel ongekled, zijn geboeid door den aanblik der schoone vrouw. Roxana's dienaressen hebben zich onder haar bed verstopt en kijken nieuwsgierig toe, wat er gebeuren gaat Het is een schildering vol vroolijkheid

en humor en de gestalten van Roxana, Alexander en zijn metgezel, de Apollo, behooren tot de schoonste voortbrengselen der Italiaansche kunst.

De stof voor deze compositie heeft Sodoma blijkbaar ontleend aan de beschrijving, die Lucianus gaf van een soortgelijke schildering van den Griekschen schilder Alcyon, waarop ditzelfde thema was weergegeven. Natuurlijk heeft Sodoma hierbij zijn eigen inzichten gevolgd.

De kunstenaar heeft in dien tijd te Rome met veel belangrijke persoonlijkheden kennis gemaakt.

Hij kwam daar in aanraking met den beroemden schrijver Pietro Aretino en schijnt toen ook Leonardo da Vinci te hebben ontmoet.

Uit omstreeks 1517 stamt de prachtige Christus aan den geeselpaal, al fresco geschilderd voor de Franciscanen te Siena en in 1842 overgebracht naar de academie daar ter plaatse. Het is slechts een fragment van het groote stuk, voorstellende de scene voor Pilatus, voor een prachtigen architectonischen achtergrond. Het moet vele onvergelykelijk schoone figuren hebben bevat, waaronder een zelfportret van Sodoma.

De edele gelaatsuitdrukking en de prachtige anatomie van het lichaam maken dezen Christus tot een der meest geslaagde werken van Sodoma.

De gestalte van den Zaligmaker, die er uit ziet als beeldhouwd, bewijst, hoe grondig Sodoma de anatomie van het menschelijk lichaam heeft bestudeerd en hoe goed hij er mee bekend was. Ook in de beeldhouwkunst heeft hij naam gemaakt: in het archief der Sieneesche kathedraal bevindt zich een document, hetwelk bewijst, dat in 1515 het bestuur der kathedraal hem opdroeg de modellen te maken voor twee beelden van apostelen, die uit brons zouden worden gegoten. De techniek van het beeldhouwen had hij stellig verworven in de school te Vercelli, waar een der beroemdste schilders, Gaudenzio Ferrari, ook een goed beeldhouwer, was. De nieuwere critici schrijven Sodoma dan ook nog andere plastische werken toe en hij had blijkbaar een voorliefde voor beeldhouwwerk, want in zijn atelier te Siena waren vele fragmenten klassiek marmer verzameld.

De anatomische schoonheid van het menschelijk lichaam bij de Christusfiguur die wij ter sprake hebben gebracht, kan slechts vergeleken worden met die van zijn St. Sebastiaan. Tweemaal heeft hij dezen heilige geschilderd, eerst in olieverf op het vaandel der St. Sebastiaanbroeders in de werkplaats van de Camoglia, daarna al fresco in den San Spirito. Het vaandel is thans tot een groot schilderij geworden, een der kostbaarste schatten van de galerij Uffizi.

In de gedaante van den heiligen Sebastiaan wilde Sodoma blijkbaar het ideaal van mannelijke schoonheid weergeven. In de opvatting van dit ideaal nadert de renaissance de klassieke oudheid. Zoowel de Apollo van de Belvedere, als de S. Sebastiaan van Sodoma hebben iets vrouwelijks, iets zachts over zich. De schilders der renaissance wilden in St. Sebastiaan een Christelijke figuur weergeven, die in mannelijke schoonheid met Apollo kon wedijveren. Sodoma ging hierin het verst. Terwijl de klassieke kunstenaar niet bij machte was het gelaat van Apollo een interessante uitdrukking te geven en zich slechts beperkt heeft tot een anatomisch schoon lichaam, wisten de meesters der renaissance en vooral Sodoma deze lichamelijke schoonheid te veredelen, niet door de uitdrukking van werkelijke pijn, maar slechts door een zweem van lijden. Physieke pijn zou het gelaat van dezen schoonste der menschen hebben verwrongen, daarom gaven zij slechts weer een expressie van veredelde ziele-mart.

De pijlen, die St. Sebastiaan doorboren, verminken zijn lichaam niet, zij schijnen hem niet te deren, als ware het een bijkomstig symbool, dat de meester gehouden was aan te duiden.

In 1518 was Sodoma met twee andere schilders bezig de fresco's te schilderen in het bovenste oratorium van de broeders van S. Bernardino. Dit oratorium, thans nog zeer goed geconserveerd, is geworden tot een belangwekkend museum van Sieneesche kunst uit de eerste helft der XVIe eeuw. Sodoma de Heiligen, het Bezoek van St. Elisabeth, de Hemelvaart heeft zijn talent den hoogsten trap bereikt en nergens ontwaart men de „lichtzinnigheden van zijn penseel", die hij op den Monte Oliveto nog wel eens beging.

Bij de „Presentazione della Madonna al tempio" doet de inkleeding sterk denken aan de „Verleidsters van St. Bene-

SODOMA. MADONNA
Brera nabij Milaan

dictus". Evenals daar, staan ook hier twee groepen vrouwen en mannen aan weerszijden van een zuilengang in renaissancestijl, terwijl de voorstelling van Maria aan den hoogepriester slechts een bijkomstige handeling schijnt. In de groepen mannen en vrouwen trekken vooral de aandacht twee gestalten, waarin wij de vroegere typen van dezen kunstenaar herkennen. De schoone jongeling rechts kan slechts dezelfde persoon geweest zijn, die Sodoma tot model gediend heeft voor St. Sebastiaan en voor den ongekleden metgezel van Alexander den Groote, bij diens huwelijk met Roxana. Aan het hoofd van de andere groep staat een jonge vrouw, die gelijkt op de eerste danseres van het fresco op den Monte Oliveto, alleen is zij hier ernstiger, en gedraagt zij zich bescheiden, zooals het in een heiligdom past.

Prachtig is de „Hemelvaart van Maria", waarvan de in-deeling overeenkomt met de „Hemelvaart" van Balducci in den S. Spirito, op Oud-Sieneesche wijze geschilderd. In de gelaatsuitdrukking van de Madonna van Sodoma ligt een zekere verwantschap met de Madonna van Balducci en bij het schilderen was de meester eenigszins geïnspireerd door den geest van zijn voorganger. Liefelijke reien van engelen omringen vreugdevol de Madonna en beneden haar zijn als gewoonlijk groepen van heiligen in adoratie verzonken.

Behalve vier groote fresco's heeft Sodoma hier nog drie heiligen afgeschilderd: Lodewijk, Antonius van Padua en Franciscus, die als statues de ruimten tusschen de groote stukken vullen. Een van hen, St. Franciscus, treft door zijn schoonheid en men kan zeggen, dat in deze figuur de meester den heilige genoegdoening gegeven heeft voor al hetgeen vroegere kunstenaars hem hebben aangedaan. Geen heilige werd door de schilders, te beginnen met Giotto, afgebeeld met zulk een leelijk, terugstootend uiterlijk als St. Franciscus. Sodoma is niet terugschrikt voor zijn taak en zijn heilige Franciscus is wellicht de verhevenste van allen.

Ieder, die het Sieneesche museum bezoekt, wordt getroffen door de schoonheid van een fragment uit een groot fresco, voorstellende Christus in de onderwereld met Adam en Eva tegen een boom geleund. Dit is een rest van een serie fresco's, geschilderd voor de gebroeders van Santa Croce. Het waren er vijf, twee zijn totaal verloren gegaan, twee andere zijn slecht gerestaureerd naar de St. Eugeniuserkerk buiten de stadsmuren overgebracht. Zij stellen voor den tocht van Christus naar Calvarië en Christus, biddende op den Olijfberg. Het laatste stuk, „Christus in de Onderwereld" is in 1841

in deze galerij gekomen. De beroemde Eva van dit fresco heeft trekken gemeen met een andere schoone vrouwengedaante van Sodoma, Leda in het Museum van Borghese.

Sodoma schijnt onuitputtelijk in het weergeven van schoone vrouwen. Begin 1518 zond hij aan Leo X een schilderij ten geschenke, voorstellende den dood van Lucretia. Dit stuk van de Romeinsche heldin beviel den paus zoo goed, dat hij tot belooning den kunstenaar decoreerde met de insignes van cavaliere della milizia aurata.

Elke maecenas wilde een Lucretia van Sodoma hebben. De meester moest, voor zoover wij weten, tweemaal met kleine wijzigingen hetzelfde thema herhalen.

De roem van Sodoma steeg zóó, dat Mantua en Ferrara hem ook opdrachten gaven en werken van hem te bezitten. In 1518 of 1519 begaf zich onze „eques Senis" (Sieneesch ridder), want aldus zette hij zijn handteekening, naar Mantua, ongetwijfeld op verzoek van markies Gonzaga. Zijn penseel rustte daar niet; aan de hoven te Mantua en Ferrara was Sodoma zeven jaren werkzaam, van 1518 tot 1524. Hij ontmoette daar Isabella d'Este en kwam later aan het hof van Ferrara.

In den loop van deze zeven jaren bezocht Antonio ook Lombardije, voor de eerste maal sinds zijn jeugd en heeft daar zijn tijd niet verspild. In sommige stukken uit deze periode ziet men den verfrissenden, krachtigen invloed van Leonardo, vooral in de prachtige Madonna te Brera nabij Milaan, die men bijna aan Leonardo zelf zou toeschrijven, indien men niet zeker wist, dat zij geschilderd is door den Sieneeschen meester.

(Slot volgt)

SODOMA. ADAM EN EVA
Fresco-detail in de Academie te Siena

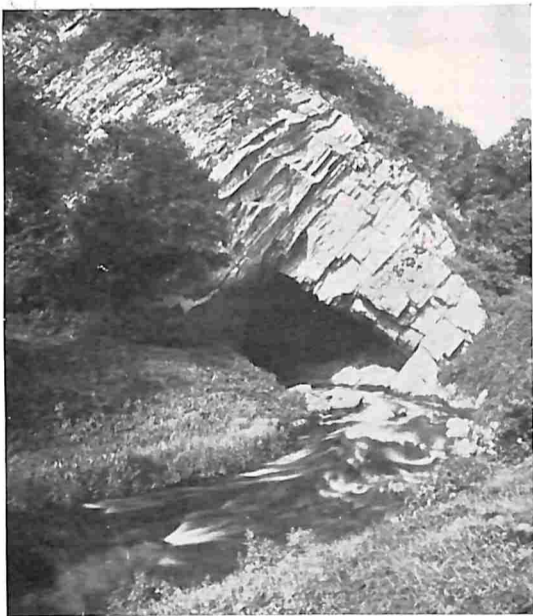
EEN TYPISCHE EROSIEVORM. DE ROTS VAN SAINT JEANNET IN DE ALPES MARITIMES

DE RUSTELOOZE AARDE

DOOR R. GHEYSELINCK

EROSIEVORMEN (II)

ONZE vorige bijdrage was in haar geheel gewijd aan de Grand Cañon van Colorado, omdat dit landschap een der merkwaardigste vormingen der erosie is. Dáar werd echter niets gezegd van het eigenlijke proces der afbraak zelf, zeker het meest algemeene, dat zich aan de oppervlakte der aarde afspeelt. Herhaaldelijk zijn ook reeds in vorige bijdragen verschillende krachten genoemd, die de erosie veroorzaken of in de hand werken, als bijv. ijs, wind en water. Hier zij thans, voor zoover het beschikbare fotomateriaal het ons toelaat, vooral ingegaan op de afbrekende werking van het water, en wel in het bijzonder van het neerslagwater. De

DE KALKROTSEN VAN BELVAUX BIJ DE GROT VAN HAN

nooit rustende kringloop van het water is algemeen bekend. Overal waar water aan de oppervlakte der aarde aanwezig is, vindt er een voortdurende verdamping plaats, waardoor waterdampen opstijgen, die in hogere deelen van de atmosfeer in vloeibare vorm overgaan, om als regen of sneeuw weer op de aardoppervlakte terug te keeren. Ook de

driedeeling van het neerslagwater mag bekend worden verondersteld: één derde van het neerslagwater dringt in den bodem; één derde verdampt weer en keert dus in de atmosfeer terug; één derde vloeit oppervlakkig af en is de voedende kracht van bronnen en rivieren. Hoewel deze regel zeker niet altijd opgaat en al te onderhevig is aan een ondefinierbaar aantal factoren die én het verdampen, én in het insijpelen, én het afvloeien beïnvloeden, toch zij hier vermeld om de gedachten te bepalen. Wij zullen ons nu beperken tot de geologische werking van dat gedeelte van het neerslagwater, hetwelk in den bodem dringt en oppervlakkig afvloeit, een zeer kort stadium dus in bovengenoemden kringloop. Een tweede beginsel waar we tot beter begrip van den omvang en de beteekenis van deze werking aan moeten vasthouden, is, dat alle gesteenten der oppervlakte, hoe dicht ze ook mogen lijken, poreus zijn en dus in deze poriën water zullen bevatten . . . dat mede werkzaam is! Dat deze werkzaamheid zeker niet onbeduidend is, moge blijken uit de foto onderaan blz. 366. Bij groote schommelingen immers tusschen dag- en nachttemperatuur zal dit water in de gesteenteporiën ook sterke volumeveranderingen ondergaan. Bij uitzetting, d.w.z. grooter worden van dit volume, zal dit water het gesteente (vooral in bergtoppen) uit elkaar drukken en versplinteren, zoodat we daar op de hellingen grotere brokstukken vinden, die bij verder transport steeds kleiner worden (droge verweerproducten tot fijnkorrelig zand wel zeer duidelijk en hier zien in hand gaat, want wanneer het gesteentepuin zóó door het water is verbrijzeld, dat het fijn en licht genoeg is geworden om door den wind te worden meegenomen, zet een geheel andere erosievorm, nml. de winderosie, in. Dit uiteenvallen van de gesteenten onder inwerking van het water is dus verzuich echter ook een chemische kracht. Daarnaast voltrekt namelijk ook als oplosmiddel. Geen enkel gesteente is absoluut

onoplosbaar, zelfs niet in zuiver water. De mineralen, die de gesteenten opbouwen, zijn echter in zeer verschillende mate oplosbaar: het is duidelijk dat men b.v. in losse zanden, d.w.z. het uiteindelijke product der afbraak, slechts die mineralen zal vinden, die het minst oplosbaar zijn. Verder dient ook opgemerkt te worden dat het neerslagwater, dat in rivieren zijn loop vindt naar de zee, hoe langer hoe meer zouten in oplossing zal meevoeren, want hoe meer mineralen het op zijn weg door het gesteente heeft opgelost, hoe sterker het ook als oplosmiddel gaat werken. In directen samenhang hiermede is een — tot op heden onbeslechte — vraag gerezen: hadden de oceanen bij hun eerste ontstaan reeds het zoutgehalte dat ze nu bezitten of kregen ze dit eerst na hun tot stand komen, toen de rivieren voldoende neerslagwater hadden aangevoerd? ☒ Wat wij verweering der gesteenten noemen, is dus niets anders dan het vereenigde werk van de chemische en mechanische krachten. De foto op de voorpagina geeft ons een schitterend detailbeeld van deze vereenigde werking: de rivier stroomt in een gemakkelijker oplosbaar gesteente en door het optreden van waterkolken zien we dan in de wanden der rivierbedding grootere kolk-gaten ontstaan, die steeds verder kunnen doorgaan. Men kan zich voorstellen, dat het ook kan voorkomen dat het water deze kolk-gaten steeds dieper uitbouwt en het gesteente op zijn weg oplost en tenslotte zich op die manier een nieuwen weg gaat banen onder de oppervlakte. Een extreem voorbeeld vinden we bijv. in de beroemde grotten van Han, waar het water zich een weg heeft gebaan in de kalksteen en na een heele poos onder het gebergte te hebben gestroomd, weer aan den dag treedt. ☒ De oplossende werking is natuurlijk zeer sterk afhankelijk van het gesteente zelf, en de vorm van het landschap in bepaalde gebieden zal zeer beïnvloed worden door den aard van het gesteente, dat er aan den dag treedt (zie de foto onderaan blz. 364). Een tweede invloed die het landschapsbeeld beheerscht, is het klimaat, omdat met het klimaat een menigte factoren samenhangen, die de erosie zelf beïnvloeden. Ik hoef hierbij slechts te wijzen op de temperatuur en de hoeveelheid neerslagwater en tenslotte ook op de groote schommelingen, die òn temperatuur òn neerslag jaarlijks ondergaan. Afgezien van deze laatste invloeden kan men heel algemeen zeggen, dat de vorm van het landschap, de verspreiding en de groote van verhevenheden, minder afhankelijk zijn de ligging en gelaagdheid der gesteenten, dan van de verweerbaarheid der gesteenten, d.w.z. van den graad waarin deze gesteenten zich door de eroderende krachten laten aangrijpen. Vaste gesteenten, die moeilijker verweeren, zullen langzamerhand boven hunne omgeving uitsteken, wanneer deze omgeving opgebouwd is uit gesteenten, die gemakkelijker aan de erosie ten prooi vallen. Waar rotsmassa's zuilvormig of pijlervormig boven hunne omgeving uitsteken, kan men met zekerheid zeggen dat men met zeer „weervaste” gesteenten te doen heeft, die langzamerhand uit den bodem werden vrijgemaakt. Mooie voorbeelden hiervan zijn de zoogenaamden Mittagstein in het Reuzengebergte en de beroemde zandsteenen van Adersbach. De eerste bestaan uit graniet. Hier kan bij deze gelegenheid gewezen worden op de bankvormige afzondering van de graniet, die ook op de foto duidelijk tot uiting komt. Deze bankvormige afzondering komt tijdens de stolling van het granietmagma tot stand en wordt veroorzaakt door spanningsverschillen die zich loodrecht op het afkoelingsvlak laten gelden. De plaatachtige ontwikkeling is des te sterker, naarmate de afkoeling sterker was. Zeer dikwijls zal men deze afzondering alleen vinden in die gedeelten, waar de afkoeling vlugger plaatsgreep, d.w.z. in lavastroomden of dicht bij de oppervlakte. Duidelijk is hier ook te zien hoe het water bij zijn afbrekende werking bij voorkeur ook bepaalde richtingen volgt, die in de gesteentemassa's tot uiting komen. Men ziet namelijk dat in deze zgn. Mädelsteine juist de afzonderingsvlakken,

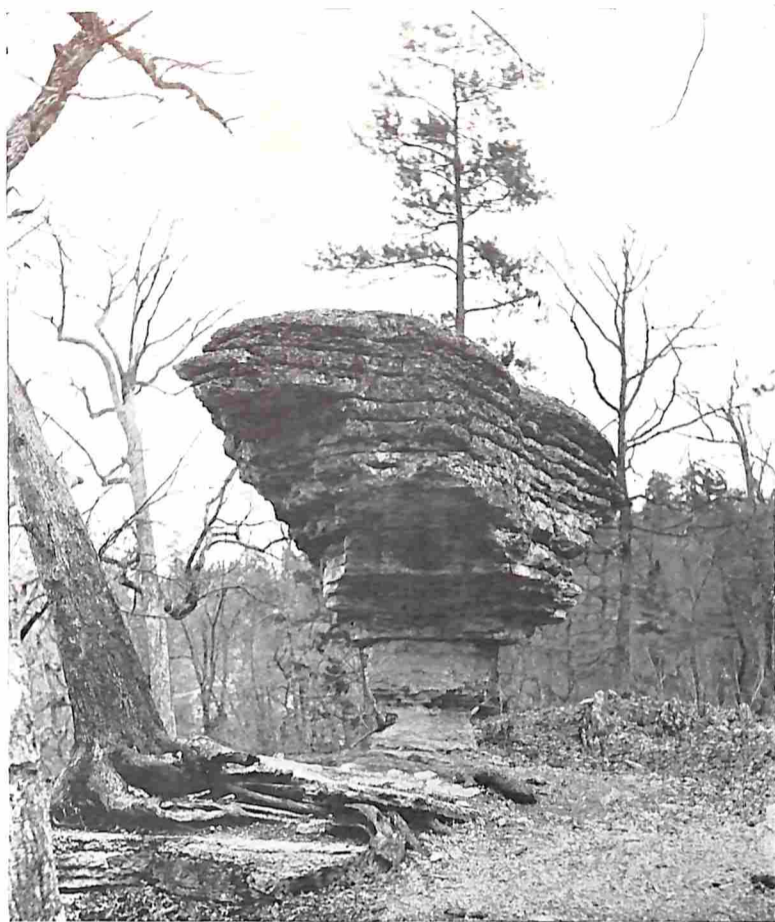
die ongeveer evenwijdig aan elkaar liggen, meer zijn aangetast dan de rest van het gesteente. Dit is het geval voor alle diaklazen in het gesteente, dat zijn breuk- of slijtrichtingen, die tengevolge der verschillende spanningen in de aardkorst en meer bepaald in het gesteente, optreden. Op deze foto ziet men dergelijke, meer door de erosie aangetaste diaklazen in twee richtingen; behalve in de zoeven besproken horizontale afzonderingsvlakken ook in ongeveer loodrecht daarop staande spleten. Deze spleten kunnen door oplossing of langdurige beweging van het water zóó verwijd worden, dat het lijkt alsof we niet meer met een oorspronkelijk samenhangend gesteente te maken hebben (foto hiernaast). De Adersbacher rotsen bestaan uit een zandsteen van het Boven-krijt en steken in de meest eigenaardige vormen soms 60 m boven den grond uit, waardoorze eenigszins een beeld geven van de groote betekenis van dezen vorm der watererosie. Nog grilliger kunnen deze eigenaardige erosieresten uitzien, wanneer zij bijv. uit verschillende gesteenten zijn opgebouwd, die in ongelijke mate door de verweering worden aangetast. Door de chemische werking van het water kan aan de oppervlakte van een gesteente een ver-

CHIMNEY-ROCK IN DE ROCKY-MOUNTAINS

BANKVORMIGE AFZONDERING IN GRANIEET. DE MITTAGSTEIN (EEN Z.G.N. „MÄDELSTEIN”) IN HET REUZENBERGTE

DE RUSTELOOZE AARDE. — EROSIEFORMEN. DE PIVOT-ROTS
NABIJ EUREKA (SPRINGS) ARKANSAS

weeringskorst gevormd worden, die dan minder gemakkelijk aangetast kan worden door het water, zoodat dan het binnenste van het gesteente veel gemakkelijker weggeërodeerd wordt dan het buitenste deel, dat door deze bedekkende korst beschermd wordt. Bij de kleine detailvormen, die we hier bespreken, kunnen dergelijke invloeden de zeer eigenaardige gestalten verklaren van sommige alleenstaande rotsen in bepaalde landschappen. Voldoende bekend zijn in dit opzicht paddenstoelrotsen en wankelende steenen, die alleen nog op een enkel punt vast schijnen te zitten en elk oogenblik dreigen om te vallen, wat ze bij verder schrijden der erosie dan ook wel zullen doen (zie foto hierboven)! Aan de hand van deze kleine voorbeelden kan men zich dus een idee vormen van de ongemeen belangrijke rol, die het water als afbrekende kracht in de veelvuldige gedaanteverwisselingen onzer aarde speelt en nog duidelijker zal dit worden wanneer we in de laatste, aan dit onderwerp gewijde bijdrage de erosie van grotere objecten zullen bespreken en daarbij mede in beschouwing zullen nemen het stroomende water, dat tenslotte dé transporteerende kracht is en de bindende schakel tusschen de afbraak en den opbouw op grotere schaal. Een schakel dus in den „onrustcyclus“ onzer aarde.

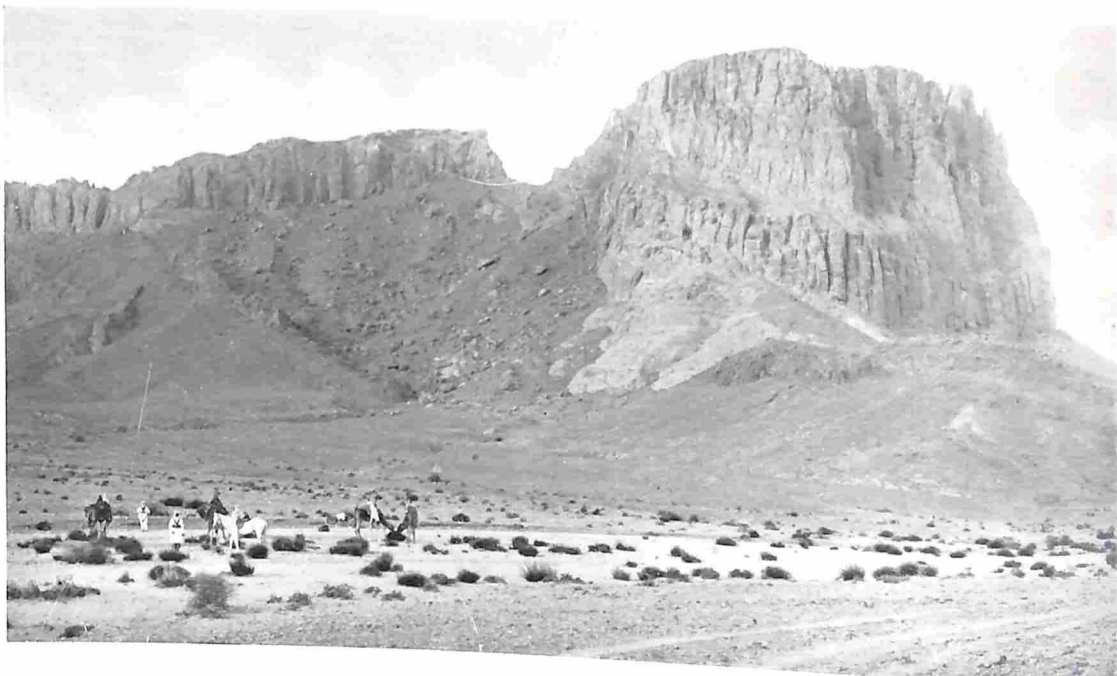
(Slot volgt)

De Koningin der Nacht

DOOR G. D. DUURSMAN

ER zijn weinig uitheemsche sierplanten, welke, althans bij name, zoo bekend zijn bij het publiek als de Nachtcactus of Nachtslang, welke wij liever met den wat deftiger naam „Koningin der Nacht“ betitelen. Op geen buitenplaats ontbrak ze in vroeger jaren, de meeste bloemisten hadden er een exemplaar van in hun kas en op vrijwel alle gemeentekwekerijen werd ze aangetroffen. Het publiek was hieraan zoo gewend, dat bij een bezoek aan kwekerij of buitenplaats in den regel al gauw ge-

vraagd werd: „Waar is de nachtslang?“ Bleek deze Cactus niet aanwezig te zijn, dan beschouwde men de aanwezige plantencollectie als niet geheel compleet. Vol ontzag, dikwijls ook teleurgesteld, zag men naar de kronkelende, slangvormige, vrij dorre stengels. Vol ontzag, wanneer men eens het wonder aanschouwd had, hoe uit die dorre twijgen zich zoo'n sprookjesachtige bloem ontwikkelde. Teleurgesteld, wanneer men de bloem niet kende, doch alleen op den naam afging. Want in niet-bloeienden toestand valt aan deze slangvormige Cereus niet veel schoons te bewonderen. Het spreekt vanzelf, dat zijn beschrijving door andere auteurs werd overgenomen. Alle plantenliefhebbers beijverden zich om in het bezit van deze sprookjesplant te komen en zoo is het verklaarbaar, dat haar naam langzamerhand een magischen klank bij het bloemenminnend publiek begon te krijgen. In latere jaren, toen men een meer wetenschappelijke studie van de Cactussen ging maken en ook trachtte ze op haar oorspronkelijke groeiplaatsen in oogenschouw te nemen, stuitte men steeds op de onzekerheid, waar Cereus grandiflorus eigenlijk thuis behoorde. Wel werd ze, evenals thans nog, op de West-Indische eilanden vrij algemeen als sierplant bij de woningen aangetroffen en ook wel voor medische doeleinden gekweekt, maar het mocht het niet gelukken haar bakermat op te sporen. Eerst in 1895 gelukte het den Hamburgschen koopman en plantenliefhebber Emil Heese, die een reis door Centraal-Amerika en West-Indië maakte, met zekerheid te bepalen, dat als oorspronkelijke groeiplaats het eiland Haïti moet worden aangemerkt. Daar toch worden deze planten in zoo groot aantal in de tropische oerwouden aangetroffen, dat van verwildering of invoer van elders geen sprake kan zijn. In het vochtig-warme klimaat ontwikkelt de plant zich tot een reusachtig gewas. Met haar slanke stengels beslaat ze een groot oppervlak, met behulp harer luchtwortels klimt ze bij rotshellingen en boomstronken omhoog, zoekt ze het licht in de toppen der statige woudreuzen. Bij honderdtallen ontplooiën zich in den zoelen tropennacht de groote, schitterende, zoetgeurende bloemen, omzwermd door duizenden nachtvlinders en andere insecten uit de tropenwereld. In onze verzamelingen blijft Cereus grandiflorus meestal van bescheiden omvang. Alleen in warme kassen, waar ze ongestoord kan doorgroeien, ontmoet men soms omvangrijke planten, waaraan zich in één nacht niet zelden twintig of meer bloemen ontwikkelen. Maar, al verschijnen aan een liefhebbersplant slechts enkele van die

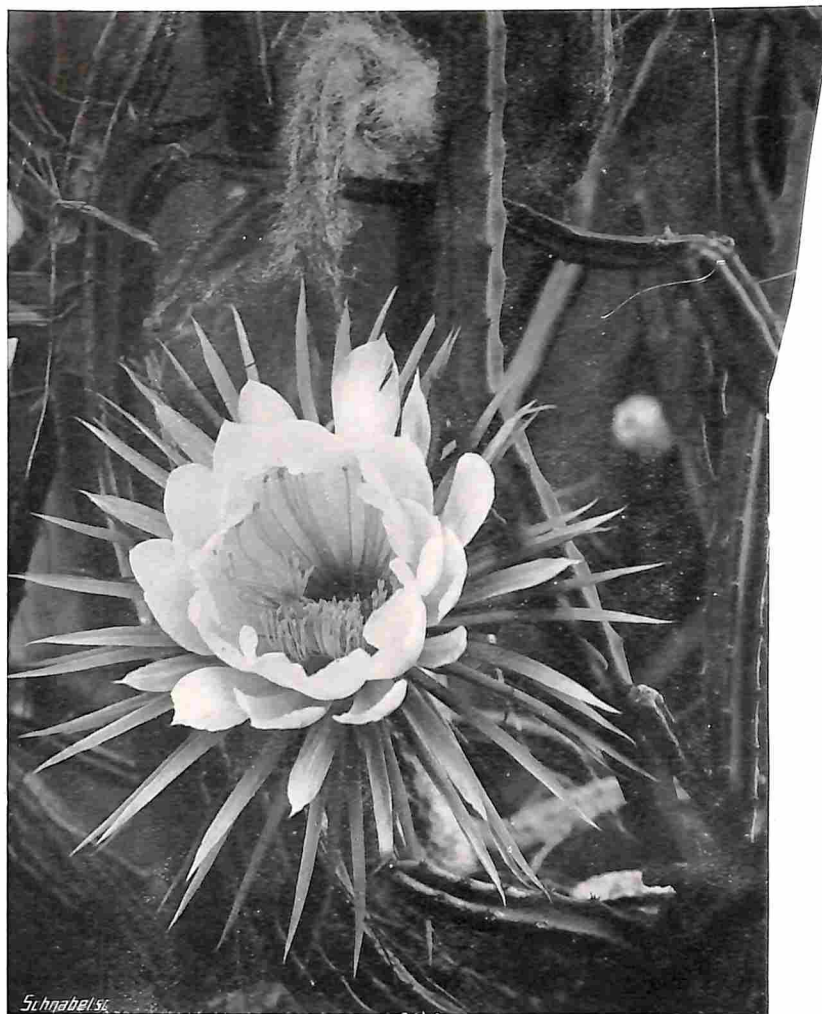
ROTSEN IN DE WOESTIJN BIJ BOU SAËDA (ALGERIË)

wondere bloemen, dan is de moeite al rijk beloond. Het is voor den plantenvriend een oogenblik van hoogste genieting, wanneer hij de ontwikkeling van het bloemenwonder met eigen oogen van den aanvang af tot stand kan zien komen. ☼ Reeds sinds eenige weken heeft een wollig kwastje den bloei aangekondigd. Langzaam, zeer langzaam vordert de ontwikkeling: eerst enkele dagen vóór den bloei kan men zien, dat er verandering komt. De knop wordt langer, de beschermende schubben wijken aan den top meer en meer van een, totdat op een avond tegen zonsondergang de bloembekleedsels open gaan en na een half uur de bloem in volle glorie geopend is. Dat is een schouwspel om nooit te vergeten. Men geraakt onder de bekoring van het geheimzinnige leven der plant, dat in haar bloei tot uiting komt. ☼ Nog enkele uren, dan is van al die glorie der bloem, welke wel sierlijk pronkt, maar krachtloos en teer is, niets meer over. De meeldraden buigen zich naar de stempels, de natuur heeft haar roeping volbracht en als den volgenden morgen de eerste zonnestrallen het andere plantenleven doen ontwaken, dan sluimert onze Koningin der Nacht haar doodsslaap. ☼ Behalve *Cereus grandiflorus*, welke trouwens het meest in onze verzamelingen wordt aangetroffen, zijn er nog veel meer 's nachts bloeiende slangcactussen, o.a. *Cereus Boeckmannii*, *C. nycticalus* („Prinses der Nacht”), *C. Macdonaldiae*, *C. Grusonianus*, *C. hamatus*, enz. Na verwant is *Cereus undatus*, in botanische tuinen meestal onder den naam *C. triangularis* voorkomend, met dikke, driekantige stammen. In tropische landen kweekt men deze soort veel langs de tuinmuurtjes. Overladen met bloemen geeft dat een schitterenden aanblik, zooals uit de foto, op Honolulu genomen, duidelijk blijkt. De 30 cm groote bloemen worden gevolgd door 10 cm groote, eetbare vruchten.

AVONTUUR

UIT „ONDA SAGOR” VAN PÄR LAGERKVIST

DAAR kwam een schip met zwarte zeilen, dat mij meenemen wilde. Ik ging aan boord, bedacht mij niet lang, een kleine reis wilde ik wel maken, ik was jong en onbezorgd en ik hield van de zee. ☼ Wij voeren weg, de kust verdween spoedig uit het gezicht, en een frissche bries deed de zeilen bollen. De bemanning, waarmee ik kennis maakte, was samengesteld uit lieden, door weer en wind gehard, ernstig en zwijgzaam. Dag en nacht zeilden wij voort in dezelfde richting, dagen en weken aaneen. Land was niet te ontdekken. Jaar na jaar duurde de reis, de zee was open, de wind bleef ons gunstig. Nergens was land te zien. Ten laatste scheen mij dit toch vreemd toe en ik vroeg een der matrozen, hoe dit mogelijk was. Hij antwoordde mij, dat de wereld niet langer bestond. Ze was vergaan, verzwolgen. Alleen wij waren overgebleven. ☼ Ik vond

DE KONINGIN DER NACHT

het geweldig, interessant. Wij zeilden voort. Verlaten lagen de oceanen. Geen schip was te bekennen, slechts was er de onmetelijke diepte onder ons. Er brak een ontzettende storm los. Torenhooch verhieven de golven zich rondom ons kleine vaartuig. Wij vochten voor ons leven, vochten in diepe duisternis. De storm liet niet af, het donker week niet. Jaar na jaar woedde de storm, legden inktzwarte wolken zich loodzwaar op schip en zeilen. Wij zwoegden en streden, in angst en nood, gewond, wanhopig, zonder te durven denken aan eenige uitkomst. ☼ Ten laatste hoorden wij het oorverdovende breken der branding. Een ontzaglijke golf wierp ons tegen een scheer, dat oprees boven het watervlak. Ons schip werd verpletterd, sloeg uiteen. Wij klampten ons vast aan het scheer. Balken en stukken hout dreven om ons heen, flarden van zeilen; wij hielden ons krampachtig vast aan den grond. Eindelijk werd het licht en konden wij zien. Het scheer, waarop wij ons gered hadden, was ruw en oneffen, somber. Er stond slechts een enkele boom, door den wind geteisterd en misvormd, bloemen en groen was er niet. Wij klemden ons vast aan de steenen. We waren gelukkig. We legden de wang tegen den grond en schreiden van geluk. Hier was de wereld, welke opnieuw zich begon te heffen uit de diepte.

Uit vroeger dagen in de Meijerij

OP DEN BUURT BIJ MIE VAN GOOL
DOOR J. HOES

TOT halverwege 't smalle bovenlicht van de lage voor-geveldeur weggedoken onder de lindeboomen, die hun dichte kruinen als in genegen bescherming heenbogen naar 't bemoste dak, zoo lag daar 't huiske van Mieë in de stille intimiteit van

ALLEE VAN *CEREUS TRIANGULARIS* OP HONOLOELOE

den schemerigen herfstavond. Uit het armetierig schoorsteenbrokske, scheefgetrokken door de jaren, die er aan gemorreld hadden, slierde een spichtig rookpluimpje de lucht in. Binnen in 't woonvertrek, dat slaapkamer en keuken, dat alles tegelijk was, zong nu de waterketel op de plattebuis-kachel. 't Was voor 't kumke koffie, dat met de anijsbeschuit van Joanus van Gestel de eenige en gulle troost was voor Mie van Gool in haar lange eenzame avonden Of nee, eigenlijk toch niet eenzame! Want ze had een poes, haar grijsgestreepde kater, die haar de avonden korten hielp. Wies luisterde naar de lievigheidjes, die Mie haar toezond van boven de breikous, die aldoor groeide onder haar bezige handen. Of, als Wies te droomen lag — lekker warm incengerold op de haardplaat voor de plattebuis — dan vulde zijn tevreden gespin 't woonvertrek van Mieë als met een schoonen, wel-doenden zang. . . .

Wies was de „Dritte im Bunde“, als ik op de kille herfstavonden na mijn schoolwerk m'n stoel bij-schoof aan de plattebuis om huiverend te luisteren naar Mie d'r „zelfbeleefde“ avonturen uit Moeder zaligers tijd, toen 't spookte op den Hertgang; de weerwolf nog rondwaarde te middernacht; de kwaje droes heerschte in de stallen en de stalkeersen lichtten om 't moeras achter den IJpelaar Dan gebeurde 't, dat mijn oogen — half toegeknepen onder de spanning van 't wondere avontuur — beangstigd afdwaalden naar 't raam, waar de knoestige pereboom z'n grijparmen teekende op de groenige vensterruitjes! Of naar de dansende lichtvlekjes op den roodplavuizen vloer de dwaallichtjes van den IJpelaar! De ziertjes der ongedoopte kindertjes, die rust kwamen zoeken in de veilige woonkamer van Mieë. Wies, de gelukkige Wies, bleef onbewogen bij al die ijselikheden

Die ongedoopte kinderzieltjes. Mie had ze gezien met eigen oogen, toen ze met Jans Kievoets terugkwam langs 't heipad naar Gorp, waar Jans een weg boter had afgeleverd bij 't Fortuintje¹⁾. Schoon figurkes had Jans er ingedrukt met de boterspaan en met de aardappelschijf, waarop ze eerst sekuur waren uitgesneden. Onder de blauwgeruite kussensloop lag de winkelwaar, die Jans van 't botergeld had ingekocht: schortenbont voor d'r dochter Nel, wat tabak voor Drieke en nog zoo een en ander voor de huishouding. Samen hadden ze een brandewijntje met suiker genomen vóór in de herbergkamer van 't Fortuintje, omdat de weg zoo lang was en zoo eenzaam in den donkere. 't Hielp een beetje tegen den schrik, als ze voorbij 't moeras moesten achter den IJpelaar. Heel vroeger al was daar een gravin verdwaald en bijkans weggezogen in de zompen. Nog net bijtijds waren toen de boeren van het Slibbroek komen toelopen om de gravin te bevrijden. Mie had het uit grootvaders eigen mond gehoord, toen ze nog maar een jong meiske was

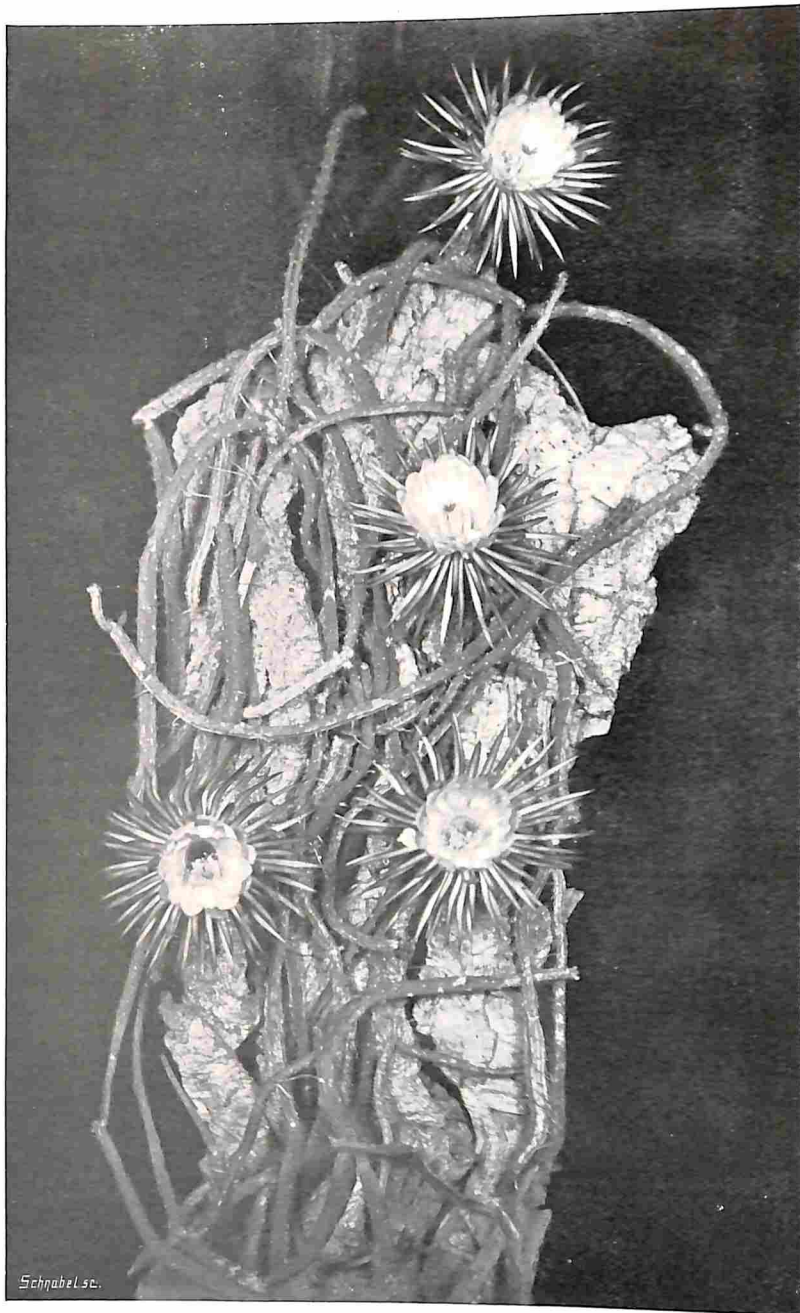
Heel duidelijk hebben ze 't gezien. Jans en zij, achter de berkenstruikskes, die om 't moeras heen staan. Een heel klein vinnig lichtje was 't, dat al maar danste. Ineens kwam 't naar voren gesprongen in groote grillige bochten, dan week 't weer terug achter de berken, waar 't even hangen bleef. Van angst had Jans haar in den arm geknepen en ze

1) Winkel, tevens herberg in de afgelegen dorpswijk Gork.

hadden een kruis geslagen, allebei, om verlost te worden van de temptoasie Dat was de stalkeers „jongen“, betoogde Mie, terwijl haar knokige hand de neepjesmuts bevend naar achteren schoof. „de ziel van een ongedoopt kindje, die ons mee wou lokken naar 't moeras. Ze hebben ons uitgelachen in 't dorp, toen we 't vertelden, maar mijn krijgen ze nooit meer bij avond achter den IJpelaar!“

W Niet veel later is mijn jongensgemoed in opstand gekomen tegen onzen dorpskapelaan, die de wondere avonturen van Jans en Mieë op het Gorpse heipad weglachte, en de ongedoopte kinderzieltjes reduceerde tot „fosforesceerende luchtdeeltjes, die omzweven in moerassige streken“

W Mijn geloof in Mie van Gool had zijn eerste knauw gekregen!

DE SLANGACHTIGE STENGELS VAN DE KONINGIN DER NACHT

Over een mooi dorpje in het hooggebergte

DOOR OTTO VAN TUSSEN BROEK

(Slot)

JAMMER is dat alleen de vrouwen in het Saasdal het oude costume zijn blijven dragen, de mannen kwamen uiteraard meer in aanraking met vreemdelingen en moderniseerden hun kleedij. In de werkdagen dragen de vrouwen en meisjes een kleurigen doek op het hoofd, op een bijzondere manier gevouwen, zóó, dat van achter de doek in een punt neer hangt; een strak om het lichaam sluitend zwart jakje, afgezet met trespand of fluweel met een ietwat onder het middel uitstaande slip boven wijd geplooiden rokken. Zondags en bij andere plechtige of feestelijke gelegenheden (als begrafenis of bruiloft) zetten zij een eigenaardig soort hoed op, hoog met omgeslagen rand en met fluweelen band, waarop vaak edelweiss-bloemen geborduurd zijn, en afhingende zijden linten. Dan komen ook de deftige zwart-zijden voorschoten uit de kast te voorschijn en dan zien ze er werkelijk waardig uit, waarbij komt dat het type der menschen er veel karakter vertoont. Ook de kinderen zijn meerendeels opvallend knap van uiterlijk. Elders vaak schuw en ver-

antwoorden graag op de vragen die men ze stelt. Aan een allerliefst boerenmeisje van een jaar of vijf vroegen wij gekerend of ze wel eens de bergen in ging met haar vader, een bekend gids „Jawohl!“ zei ze, glimlachend. „Ook wel zonder gids?“ vroegen wij, in de rol blijvend. „Jawohl!“ klonk weer 't antwoord. „Und hast du kein Angst?“ „Nein, gar nicht!“ en of ze soms met ons meeding naar de Britannia Hütte. „Nein, danke, ich bleibe ruhig hier!“

W Nu hadden wij helaas geen tijd om van Saas-Fée uit over de bergen heen naar Zermatt te gaan, een z.g. klassieke tocht! Wij leden van de Zwitsersche Alpenclub in 1912 als geschenk geplooid op één dag heen en weer op 3031 m. Dat kon gemakkelijk het „Plattje“ (een plateau waar het is een 1200 m klimmen) en via den voet van den Mittaghorn, over rotsblokken en ruwe steenpartijen ging het op den Kessjen-gletscher af. Deze ligt vrij-

HET DORPJE SAAS-FÉE IN WALLIS (1800 METER)

UITZICHT VAN DE BRITANNIA-HUT: STRALHORN, ALDERPAS EN RIMPFISCHHORN

vlak, er waren betrekkelijk weinig kloven, de ondergrond schijnt niet sterk geaccidenteerd te zijn, toch moet men nu en dan zonder gids zijn weg wel eens zoeken, maar dat is dan ook de groote aantrekkelijkheid van het „Führerlos“ loopen. Doordat de zon de laatste dagen sterk had geschenen, was het ijs aan de oppervlakte ietwat gesmolten, zoodat de nagels onzer laarzen er gemakkelijk vat op hadden. Wij liepen zonder koord, de Zwitsers die wij tegenkwamen waren allen gebonden, hoewel dit overbodig is voor hen die de ijsteekenen kennen, maar het is intusschen een verstandige maatregel nimmer een gletscher te betreden met minder geoefenden, zonder gebruik te maken van het klimkoord. ☞ De Kessjen-gletscher is zeer breed, wij zijn hier maar heel kleine menschjes en als er wat gebeurt hebben wij maar weinig in te brengen, doch dat zich klein gevoelen tegenover de almachtige Natuur kan waarlijk geen kwaad! ☞ Plotseling, ja zelfs onverwachts, zien wij in de verte de schuilhut verschijnen. Zij lijkt dichtbij, maar het duurt nog wel ruim twintig minuten eer wij er zijn. Dan is ook dit doel bereikt! ☞ Wij treden binnen, er is een keuken met een heele batterij aluminium pannen enz., een flinke zit- en leeskamer, een slaappleaats voor tien gidsen, een lavabo, een waschgelegenheid met vier geëmailleerde kommen en . . . een gemeenschappelijke tandenborstel. Boven zijn slaapruimten voor dertig personen in vakken waarbij de kooien juist als op een schip boven elkaar zijn aangebracht. Het is alles erg primitief, maar practisch. ☞ Aan de zoldering zijn rekken met genummerde hengselmandjes. Een elk krijgt zulk een mandje en doet er zijn spullen in: horloge, tabak portemonnaie enz. als men gaat slapen. Ook is er voor ieder een soort klompschoenen beschikbaar van leër met houten zolen, die eveneens aan de zoldering op een rek staan, want na klimtochten en het gaan over de natte sneeuw- en ijsvel- den is het goed de zware bergschoenen uit te kunnen doen en de voeten in de warme en droge „pantoffels“ te steken. Dat het slapen er vaak een illusie is, behoeft eigenlijk geen nader betoog, want het is een geklots van belang op den houten vloer en er zijn altijd leven- en grappenmakers genoeg, waarbij komt dat velen nog voor het kriecken van den dag op moeten staan om tijdig hun tocht te beginnen. Om den ander draagt men dan in donkere nachten kaarslantaarn meê en men begrijpt wel: zulk een avontuur heeft veel aantrekkelijkheid. ☞ Wij zijn echter alleen na den bewaker der hut, den gids Andermatten, die daar tijdens het klimseizoen verblijf houdt en ten allen tijde verplicht is hulp te verleenen bij voorkomend ongeval, begroet te hebben en gaan weer naar buiten. Een troep zwarte vogels met oranje snavels „bergdohlen“ (alpenkraaien) stuift krieschend uiteen. Wij herkennen ze dadelijk, want dit zijn de vrienden van de alpinisten, die ze overal hooger dan drie duizend meter aantreffen, ja zelfs tot op den top van den Mont Blanc gaan de brutale rekels meê om bij voortdoring op achtergelaten proviand, broodkrumels of leege conservenblikken te azen . . . ☞ Dan staan wij onbewegelijk te staren naar het onvergetelijke schoone uitzicht: in het Zuiden dringt de Allalin-gletscher met lange, witte ijsgolven tot in de vallei door van Mattmark; dan de Monte Morro, de Strahlhorn en Rimpfischhorn met de blinkend witte toppen, waarvan sommige ge-

deelten aan de zonzijde glanzend glad gepolijst schijnen: in het Oosten rijst de scherp getande kam van den Portjengrat en de top van Weissmies en Fletschhorn; naar het Noorden stroomt de indrukwekkende Mischabel-groep op met de ijsstroomen en dichterbij de Egginerhorn en Mittaghorn met veel donkere rotspartijen, terwijl boven alles uit de Hinter Allalin overheerscht. ☞ Daar staan wij dan „alleen met sneeuw en ijs . . .“; met moeite rukken wij ons los, vastbesloten er weêr te keeren om in de hut te overnachten en daags daarna die witte stilte in te gaan. En als wij 's avonds weêr in Saas-Fée terug zijn en de bel van 't Hôtel luidt voor etenstijd, dan is ook dit herinnering geworden, maar zeker een herinnering welke tot de schoonste behoort van heel onze zomerreis¹⁾.

1) Op blz. VI van het omslag kan men lezen, dat Saas-Fée tegenwoordig door het aanleggen van den weg Stalden-Saas gemakkelijker te bereiken is.

KONINGIN CHRISTINA VAN ZWEDEN moet eens gezegd hebben: „Ik mag de mannen graag, niet omdat het mannen zijn, maar omdat het geen vrouwen zijn!“

HET SAAS-DAL MET BUSCHHORN OP DEN ACHTERGROND

WATER- EN OEVERPLANTEN

DOOR DR B. POLAK

HET water in een landschap concentreert het leven rondom zich. Men vindt er de schoonste verscheidenheid van vormen, het rijkste dierenleven en dit geldt vrijwel in ieder klimaat en elke landstreek. ☼ Zelfs in het zoo vochtige Nederland zijn het toch de waterkanten, die het rijkst met plantengroei zijn voorzien, die het meest den indruk geven van sappigheid, weeldigen groei en bloemenpracht. Het zijn in den voorzomer onze plassen en groote rivieren, die dit in alle overdaad ten toon spreiden. Niet ieder water toch herbergt denzelfden rijkdom. Komen wij op arme, schrale gronden, dan is het water daar zuur en bevat ook veel minder voedingszouten voor de planten dan in meer vruchtbare gebieden. ☼ Op de heide is het water onvruchtbaar; men vindt er lang niet die rijke begroeiing als in de lage landen. Biezen, wollegras en veenmossen omzoomen den oever, in het water zijn maar weinig drijvende waterplanten, terwijl de ondergedoken vormen meer tot de lagere groepen behoren. De begroeiing van water en waterkant weerspiegelt dus evenzeer het karakter en geaardheid van de streek als de vegetatie van het land dat doet.

☼ De plassen evenwel, die we op de zandgronden aan treffen, zijn meest van natuurlijke oorsprong; zij zijn uitgestoven door den wind, het zijn afgedamde rivieren of misschien in vele gevallen wel de resten van ijsschotsen, die na het verdwijnen van den laatsten ijstijd in den grond zijn achtergebleven en afgesmolten. ☼ De groote meren van het alluvium daarentegen zijn meest onder invloed van den mensch ontstaan, die er turf uit baggerde, waarna nog dikwijls natuurrampen, storm en overstromingen het water te hulp kwamen om zich ten koste van het land uit te breiden. Al kunnen we deze wateren niet als natuurlijk beschouwen, de plantengroei heeft alle kunstmatige scherpe lijnen verdoezeld en maakt het geheel tot natuurmonumenten, welke het landschap in West-Nederland karakter en kleur verlenen. ☼ Van alle planten, die het plassenland verlevendigen, is de waterlelie, de witte en ook de gele, wel de sierlijkste. Als de waterlelies bloeien kan men zeggen dat het waterlandschap in feestdos is (zie de afbeelding in het nr. van 21 Juli). Doch ook meer bescheiden vormen dragen tot dien luister bij. ☼ Daar is allereerst de Kikkerbeet (*Hydrocharis Morsus Ranae*), een drijvend plantje, waarvan de wortels in het water hangen en de cirkelronde blaadjes aan de oppervlakte drijven. Naar den bladvorm heet het plantje ook wel Duitblad, terwijl ze in Tirol naar de Schilling genoemd wordt. In de groote vacantiemaanden Juli-Augustus overdekt deze plant slooten en stille hoekjes van plassen. Dan komen de witte, drietallige

bloemen te voorschijn, die op fijne steeltjes iets boven het water uitsteken en bij groote massa's een wit veld vormen. ☼ Op en aan den onderkant der bladeren vindt men allerlei waterdieren, ook veel slakkeneieren. De naam kikkerbeet is gegeven omdat de kikkers deze bladeren zouden afzoeken en er wat van hun gading is, afbijten. ☼ De groote Waterweegbree (*Alisma Plantago*) groeit op ondiepe plaatsen, waar de lepelvormige bladeren boven het water uitsteken. In het Duitsch wordt ze dan ook wel Froschlöffel genoemd. Dat ze tot ongeveer dezelfde familie behoort als de kikkerbeet, is te zien aan de witte bloemen, die hier in losse pluimen zijn vereenigd en waarvan het bloemdek uit slechts drie blaadjes bestaat, net als bij het Duitblad. ☼ In dieper water komt de Waterweegbree ook voor, doch daar is zij moeilijker als zoodanig te herkennen: de bladeren worden lintvormig en komen niet meer boven het oppervlak uit, bloeit treedt niet op. ☼ Zakt echter de waterspiegel, dan worden weer de lepelvormige bladeren aangelegd en dan gaat de plant ook weer bloeien. Beide vormen kunnen in elkaar overgaan. ☼ De Zwanebloem (*Butomus umbellatus*) is

ZWANEBLOEM

aan de waterweegbree verwant en groeit op overeenkomstige plaatsen. Het is een prachtige plant, met rose bloemen in schermen, die, gedragen door een stevigen, gemeenschappelijke bloemstengel, boven het water uitsteken. Waar zij in smalle slooten staan, zien wij ze dikwijls in rijen achter elkaar; een sieraad van het landschap. ☼ Deze opvallende plant heeft het waarschijnlijk aan haar uiterlijk te danken, dat zij zoovele volksnamen bezit: behalve Zwanebloem ook nog: Koffieboonen, naar de vruchten, die daar inderdaad iets op lijken en Kikkerbloem. Ook in 't Duitsch bezit zij er talrijke. De wortelstok wordt zoo nu en dan gegeten en is in Siberië een algemeen volksvoedsel, vooral bij de Kalmukken. Ontoebereid is de plant giftig. ☼ De Kalmukken gelooven van dit voor hen belangrijke voedingsgewas, dat het bloeit als het door niemand gezien wordt en ook, dat de plant kan wegloopen als ze dit wil. ☼ Kalmoes (*Acorus Calamus*) groeit langs vruchtbare waterkanten tusschen riet en irissen. Het blad lijkt veel op dat van de gele lisch, is eveneens zwaardvormig, doch is ervan te onderscheiden doordat het altijd sterk gefronst is. Bovendien is de geheele sterk kruidigen geur. De gedroogde wortelstokken behoren tot de geneeskrachtige drogerijen. ☼ De Kalmoes is geen famelie van de lisch, doch van de aronskelk. De bloeiwijze is een bes-vrucht wordt bij ons nooit rijp: de Kalmoes is, hoewel

WATERWEEGBREE

sinds eeuwen totaal verwilderd, in Nederland niet inheemsch, doch komt oorspronkelijk uit Oost-Azië. Ze is omstreeks het einde der 16e eeuw in Europa ingevoerd, waar ze zich uitsluitend door middel van den kruipenden wortelstok heeft voortgeplant. Nergens levert ze echter in ons werelddeel kiemkrachtig zaad. ☞ Werden hier eenige éénzaadlobbige planten van den waterkant opgesomd, niet minder tweezaadlobbige zijn er te noemen, waarvan vele tot de sierlijkste verschijningen in het plassenland behooren. ☞ Een zeer fraaie plant is de Kattestaart (*Lythrum Salicaria*), welke algemeen is op natte veengronden en die in Augustus met rechtopstaande roodpaarse trossen bloeit. Het merkwaardigste van de bloem is de verhouding van de lengte van stijl en meeldraden. We hebben hier te maken met het verschijnsel der trimorphie; er zijn bloemen, waarbij de stijl kort is en de meeldraden lang; de meeldraden kort en de stijl lang en ten slotte, waar beide kort zijn. Kiemkrachtig zaad wordt alleen gevormd, wanneer stuifmeel uit een meeldraad afkomstig is, die van gelijke lengte is als de stempel, dus alleen bij kruisbestuiving. Men noemt dit een legitieme bestuiving; het verschijnsel is uitvoerig bestudeerd door Darwin. ☞ Een andere groote-vacantieplant is de Wederik (*Lysimachia vulgaris*), welke tusschen het riet groeit en met losse trossen helder gele bloemen bloeit. ☞ Eveneens bloeit in denzelfden tijd de Moerasandoorn (*Stachys palustris*). Het is een lipbloem met flets-paarse bloemen; behalve in moerassen treft men ze ook als akkeronkruid aan. De onderaardsche wortelstok maakt in den herfst verdikte eindknoppen, waarin reservevoedsel wordt bewaard en die de overwinteringsorganen van de plant zijn. Het zijn vormingen, die geheel op dezelfde wijze functioneeren en worden aangelegd als de aardappelknol. Ze worden dan ook door dieren graag gegeten, de Duitsche volksnaam Schweinerübe slaat daarop. Misschien werd ze in vroeger tijden wel gekweekt voor menscheel voedsel en mogelijk kunnen we het tegenwoordige voorkomen als akkeronkruid daaruit verklaren. In Japan n.l. wordt een nauwe verwant van onze Moerasandoorn gekweekt en uitgeplant als de aardappel. In 1887 heeft men deze *Stachys Sieboldii*, welke naar von Siebold, die zoovele Japansche planten naar Europa bracht, is genoemd, voor het eerst in 't groot in Frankrijk aangeplant. ☞ Het Moeras vergeet

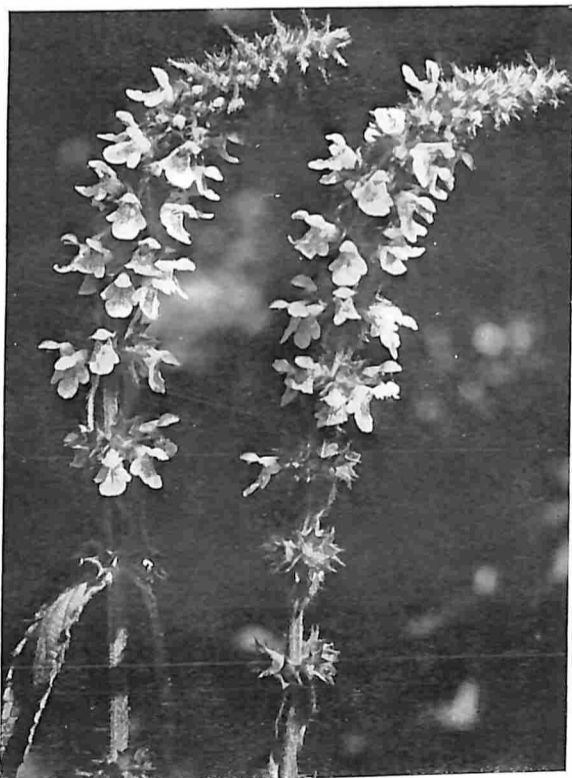
WEDERIK

het volk. Naar de Baldursage zou de naam gegeven zijn, omdat, toen Freia alle planten vroeg, toch te beloven den dood van den sterfelijken Baldur niet te zullen veroorzaken, het vergeet mij nietje aanvankelijk over het hoofd werd gezien, waarna zij uit eigen beweging de Godin vroeg, niet te vergeten ook haar de belofte af te nemen. ☞ Vele volkeren doen de blauwe bloemen aan oogen denken. Yeux de l'Enfant Jésus, Oogen van de Madonna. Unserm Herrgott seine Augen, doch ook aan oogjes van dieren, van waterdieren, terwijl in sommige streken van Frankrijk het blad meer de aandacht trekt: „oreille de souris”, maar ook „plus je vous vois, plus je vous aime”. ☞ Het gekweekte vergeet mij nietje is de bosch vergeet mij niet, een andere, meer behaarde soort. Behalve deze vindt men nog eenige andere soorten in 't wild, op akkers en in 't duin, meest met zeer kleine bloemen. (Slot volgt)

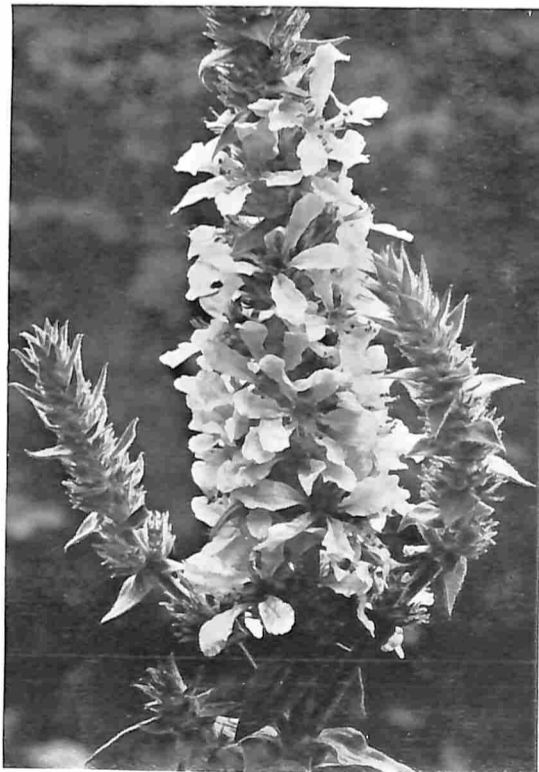
Zomerstorm

DOOR TRIXIE

DE warmte van een paar wondermooie zomersche dagen lag ons versch in het geheugen en dat is de eenige verklaring, die ik kan vinden voor den inval om op dien winderigen avond den weg naar het strand in te slaan. Zoo zwaar hadden we echter den zomer niet in het hoofd of we vroegen, toen de felle zuid-westerbries ons het scherpe zand — in de straten nog, nota bene — in het gezicht joeg: kàn het? Ik was er van overtuigd, dat het kon. We waren immers de heele week naar het strand geweest! En we zouden den wind achter hebben en om half negen ongeveer was het hoogwater. De berekening met den wind klopte. Met het water natuurlijk niet. Want als er een sterke wind op de kust staat, scheelt dat met het opkomen van het water wel een uur. ☞ Siegfried protesteerde. Hij hield zijn hoofd scheef om het scherpe zand, dat steekt als kleine glasschilfers, niet in de oogen te krijgen en dreef wat voor den wind af. Ook ontdekte ik een hinderlijke neiging bij hem om zijn hoofd naar beneden te werken, wat een voorbereidende maatregel is voor een van zijn geliefde demonstraties van misnoegen. We draaiden wat van den wind af en hij werd rustig en bereidwillig om het avontuur van een rit langs het strand in een halven zuidwesterstorm te deelen. Den boulevard kwamen we zonder stoornis langs. Daar was geen kunst aan. De helling af, naar het strand toe, ging ook nog wel. We stuurden de paarden tot kort bij het aanrollende water. Siegfried houdt niet van de branding; de witte kuiven van de golven jagen hem schrik aan. Dezen avond hield hij er minder van dan ooit. En demonstreerde dat. Op zichzelf is dat geen reden om terug te keeren. Voordat we honderd me-

MOERASANDOORN

KATTESTAART

mij nietje (*Myosotis palustris*) is een plantje, dat ieder direct herkent. Het bloeit den geheelen zomer met helderblauwe bloempjes, waarin een gele rand. De pas geopende bloem is eerst geel, dan rose, ten slotte hemelsblauw. De blauwe kleur heeft blijkbaar overal sterk de aandacht getrokken en gesproken tot de verbeelding van

ter verder waren, wisten we echter, dat het onbegonnen werk was. Het strand was vol putten en gaten en die waren verraderlijk bedekt door los opgewaaid mul zand. Telkens zakten de paarden met een voor- of achterbeen weg. Het was niet prettig en Siegfried wou naar huis. ☼ Omkeeren. Natuurlijk, omkeeren was het eenige wat we doen konden. Maar — er is voor een jong paard niets zoo funest als het de illusie te geven, dat het zijn zin krijgt. Die illusie nu had Siegfried volkomen. Vijf minuten later, toen we langs een paar verlaten straten bij het ruiterspad gekomen waren, dat naar de duinen voert, kwam hij op het idee, dat we nu wel wéér konden omkeeren en naar huis gaan. Met zijn hoofd schuin omlaag wou hij op een holletje huiswaarts en alle voorbeeldige volgzzaamheid van het tweede — brave — paard was noodig om hem terug te brengen tot den weg van den plicht. Toen hij maar eenmaal op het ruiterspad was en begreep, dat we een rit zouden maken en niét naar huis gaan, vond hij het ook wel weer goed en alles zou best gegaan zijn, als niet twee kleine keffertjes dit psychologische moment hadden uitgezocht om een aanval op zijn beenen te wagen. Hij houdt niet van honden. Van geen enkelen hond, maar uitzonderlijk niet van kleine, keffende exemplaren. Hij keek er naar met een schuinen blik naar beneden, die zei: wat is dat voor ongedierte?

Nadat hij tot zijn eigen voldoening had vastgesteld, dat het honden waren en niet een tot nog toe onbekende variëteit van konijnen, werd hij kwaad. Hij zette zich in postuur om te slaan, met voor- of achterbeenen, dat was hem gelijk. Als hij maar raak sloeg. En toen ik hem in dit voornemen hinderde door teugels en sporen, brulde hij wraakzuchtig. Het was geen hinnen, het was een enkele woeste

schreeuw van verontwaardiging en ergenis. Zijn humeur was volslagen bedorven en er viel geen ree meer met hem te bezeilen. Ook niet, toen we goed en wel in de duinen waren. Daar vond hij het spookachtig. Een wonderlijk, geelachtig licht lag over de zandheuvels en de grijs-groene duindoorns en de ritzelende blaadjes van de abeelen, de wuivende takken van de berkjes met hun witte stammetjes, ze leken alle op zoo vele spookverschijningen. Daarbij blies ook hier de wind ons fel om de ooren en joeg het stekende zand om ons heen. En Siegfried zelf met zijn witte hoofd, waarover een blauwige glans ligt, leek ook wel een geestverschijning. Hij paste volkomen in het schilderij. Maar dat wist hij zelf niet. Het kon

hem waarschijnlijk ook niet schelen. Hij wist maar één ding en dat was dat hij weg wilde, naar huis. Een paar maal schoot hij onverhoeds weg, werd nijdig, toen dat niet lukte, uitte zijn hevige ontstemming door een serie dwaze geitensprongen en hokte een paar maal met zooveel overtuiging, dat ik me voelde: *bien étonnée de nous trouver* — encore — ensemble. Inderdaad, niets zou me op dat oogenblik natuurlijker zijn voorgekomen, dan dat ik aan Siegfrieds voeten

had gelegen. Het scheen hem zelf ook min of meer te verwonderen. Er moeten in zijn geheugen aangename beelden zijn van de malen, dat de manoeuvre wel geslaagd is. Hij begon aan zichzelf te twifelen. Vroeg zich misschien in stilte af of zijn herinnering hem parten kon spelen. Er moet hem toch iets bij gestaan hebben van welgeslaagde pogingen in die richting. ☼ Twijfel is nooit bevorderlijk voor succes. Bij menschen niet en bij dieren ook niet. Wie kans van slagen wil hebben, moet beginnen zeker te zijn van zichzelf. Siegfried miste de zekerheid, die hem ter overwinning gevoerd zou hebben. En omdat

toch één van ons beiden het winnen moest, was ik het. Hij verkreeg een andere zekerheid. Die, dat hij het bij het verkeerde eind had. Er waren maar enkele minuten noodig om het beeld om te draaien. Hij kwam tot de overtuiging, dat alles anders moest zijn dan hij het zich in zijn herinnering

voorstelde. Dat hij nooit anders was geweest dan een lraaf en gehoorzaam paard en de rest — een droom! Een droom, die vervloog op den wind. Gewillig stapte hij nu voort naast het andere paard. Zijn voeten zakten weg in het mulle zand. Het zou meer dan dwaasheid zijn om je warm te maken in zulk zand. In wolken, in groote golven vloog het voor ons uit. ☼ Op den weg naar huis duidde een dichtere

en donkerder stofwolk er op, dat ruiters voor ons uit galoppeerden. Zien konden we ze niet. Siegfried verzette er geen pas sneller om. Hij geloofde het wel. Het was goed zoo. Het moest altijd goed geweest zijn. De boomen lieten ritzelende takken in den wind zwaaien. Donkere wolken dreven langs de bleeke lucht. Avond, duisternis, in de verte al enkele lichten en de felle, flietsende schijn van den vuurtoren. Dan de stal, waar het stil is en warm, met den geur van hooi en versch stroo en een frisschen emmer water. Buiten waait het nog.....

WATER- EN OEVERPLANTEN. MOERAS-VERGEETMIJNIET

IN HET LIESBOSCH BIJ PRINCENHAGE